

סודם של ארבעת המינים

1. ויקרא (פרשת אמור) פרק כג פסוק מ

(מ) וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וְעֵנָף עֵץ עֵבֶת וְעֵרְבֵי נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים:

2. משנה מסכת סוכה פרק ג משנה א - ה

לולב הגזול והיבש פסול של אשירה ושל עיר הנדחת פסול
משנה ב

הדס הגזול והיבש פסול של אשירה ושל עיר הנדחת פסול
משנה ג

ערבה גזולה ויבשה פסולה של אשירה ושל עיר הנדחת פסולה
משנה ד

רבי ישמעאל אומר שלשה הדסים ושתי ערבות לולב אחד ואתרוג אחד אפילו שנים קטומים ואחד אינו קטום רבי טרפון אומר אפילו שלשתן קטומים רבי עקיבא אומר כשם שלולב אחד ואתרוג אחד כך הדס אחד וערבה אחת:

משנה ה

אתרוג הגזול והיבש פסול של אשירה ושל עיר הנדחת פסול

3. תלמוד בבלי מסכת סוכה דף לז עמוד ב

ואמר רבה: לולב בימין, ואתרוג בשמאל. מאי טעמא? הני תלתא מצות, והאי חדא מצוה

4. מגן אברהם סימן תרנא ס"ק ו

בידו הימנית. משום דהני תלתא מצוה ואתרוג חדא מצו' [גמרא] ויש מקשים ל"ל האי טעמא תיפוק ליה דכל דבר שמברך עליו צריך ליטלו בימינו כמ"ש ס"ר ו"ו ס"ד ובברכות פ"ח גבי שמן והדס ו"ל דה"ק לולב בימין ואתרוג בשמאל כל' מפני מה אין לוקחין שניהם בימין ועז"ק הני תלתא וכו' כלומר דהפסוק הפריד הני ג' מצות לחוד שהרי כ' וענף עץ עבות וערבי נחל וגבי כפות תמרים לא כ' ו"ו

5. תלמוד בבלי מסכת סוכה דף לז עמוד ב

רבי ירמיה לרבי זריקא: מאי טעם לא מברכין אלא על נטילת לולב? - הואיל וגבוה מכולן. - ולגביה לאתרוג, ולברך! - אמר ליה: הואיל ובמינו גבוה מכולן.

ארבעת המינים - ארבעת חלקי העץ

6. ויקרא (פרשת אמור) פרק כג פסוק מ

(מ) וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וְעֵנָף עֵץ עֵבֶת וְעֵרְבֵי נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים:

7. דברים (פרשת שופטים) פרק כ פסוק יט

(יט) כִּי תִצְרֹר אֶל עֵיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ לְתַפְשָׁהּ לֹא תִשְׁחִית אֶת עֵצָהּ לְגִדּוֹם עָלֶיהָ גִּרְזָן כִּי מִמֶּנּוּ תֹאכַל וְאִתּוֹ לֹא תִכְרֹת כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה לֵבָא מִפְּנִיךָ בַּמִּצּוֹר:

8. ספר נצח ישראל פרק ז

כי באמת האדם נקרא "עץ השדה", דכתיב (דברים כ, יט) "כי האדם עץ השדה", רק שהוא אילן הפוך, כי העץ שורשו למטה תקוע בארץ, ואילו האדם שרשו למעלה, כי הנשמה הוא שורש שלו, והיא מן השמים. והידיים הם ענפי האילן, הרגלים הם ענפים על ענפים, גופו עיקר האילן. ולמה הוא אילן הפוך, כי העץ שורשו למטה, כי העץ חיותו מן האדמה, והאדם חיות נשמתו מן השמים.

9. משנה מסכת אבות פרק ג משנה יז

רבי אלעזר בן עזריה הוא היה אומר כל שחכמתו מרובה ממעשיו למה הוא דומה לאילן שענפיו מרובין ושרשיו מועטין והרוח באה ועוקרתו והופכתו על פניו ... כל שמעשיו מרובין מחכמתו למה הוא דומה לאילן שענפיו מועטין ושרשיו מרובין שאפילו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מזיזין אותו ממקומו

10. דרך חיים מסכת אבות פרק ג משנה יז

יש לשאול למה דומה לאילן שענפיו מרובין ושרשיו, ומה ענין המשל אל הנמשל. יש לך לדעת, כי האדם אשר הוא בעל אדמה ועכ"ז הוא בעל שכל ומכל מקום שם האדם הוא בא ע"ש אדמה, שתראה מזה כי שורש האדם הוא הגוף והוא עיקר שלו, והשכל שבאדם הוא מוסיף והולך ומתפשט תמיד עד שהשכל הוא מתפשט למעלה מן השמים.

11. דברים (פרשת כי תבוא) פרק כח פסוק ד

בְּרוּךְ פְּרִי בִטְנְךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ וּפְרִי בְהֶמְתְּךָ שֶׁגֵּר אֶלְפִיךָ וְעִשְׁתְּרוֹת צֶאֱנֶךָ:

12. ויקרא (פרשת אמור) פרק כג פסוק לט - מ

(לט) אַךְ בְּחֻמְשָׁה עָשָׂר יוֹם לַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַסְפְּכֶם אֶת תְּבוּאוֹת הָאָרֶץ תַּחֲגֹזוּ אֶת חֶג ה' שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שִׁבְתּוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שִׁבְתּוֹן: (מ) וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וְעֵנָף עֵץ עֵבֶת וְעֵרְבֵי נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים:

13. הרב אוריאל עייטס אסופות ג

עניינו של חג האסיף הוא שמחה ביבול, וזה תפקידו. וזו אינה רק תחושה השייכת לחוויתו של האדם, אלא גם ציווי של התורה – אדם צריך לשמוח בתבואתו. מצוות ארבעת המינים, לעומת זאת, עושה את הדבר ההפוך. בתקופת האסיף, תשומת לבו של האדם מוקדשת לפרי. שיא התהליך החקלאי מתרחש בימים אלה. סוף סוף האדם מחזיק בתוצרת שלו, בתוצאה של כל עמלו. בשלב זה עלול האדם להסתכל רק על הפרי, ולראות בעץ מכשיר בלבד, שכל עניינו הוא להיות אמצעי להפקת רווחים. ההתמקדות בתוצאה עשויה להכניס את האדם לעולם של השגיות, של תחרותיות שהמטרה היחידה בו היא לרדוף אחרי התוצאה הטובה ביותר. אומנם אין זה כוונת התורה בצוותה על השמחה ביבול, אך זה עלול להיות המחיר של שמחה זו.

אילו היינו באים מתוך תחושה זו, המאפיינת את האסיף, ליטול את ארבעת המינים, היינו מביאים עמנו רק את האתרוג. לכל היותר היינו מוכנים ליטול את שאר המינים, את העץ, ביד שמאל. היד שמשרתת בדרך כלל את יד ימין. אולם התורה יוצאת נגד תפיסה זו, והאמצעות ארבעת המינים היא בונה את התפיסה הנכונה של היחס בין העץ לפרי. אין לתפוס את העץ ככלי טכני לייצור הפרי, אלא יש כאן דבר אחד ששניהם חלקים שלו. יתרה מזאת, כשם שהאב איננו אמצעי ליצירת הבן, אלא הבן הוא גילוי של האב, כך גם הפרי הוא גילוי של העץ. כשמאבדים את הקשר אל העץ, מאבדים את הקשר לשורש של הדברים, מתמקדים רק במה שנצרך כרגע, כך עלול האדם לאבד את המבט העמוק על החיים

14. תלמוד ירושלמי מסכת מגילה פרק ד הלכה יב

אנו עמלים והם עמלים, אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואין מקבלים שכר

15. תשובות והנהגות כרך א סימן תקמג

וכן פירש הקדוש ה"חפץ חיים" צ"ל מאמר חז"ל "אנו עמלים והם עמלים אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר", דאף שעובדים יש להם שכר אבל לא בשביל העמל, אבל בתורה אנו עמלים ומקבלים שכר עבור היגיעה.

16. דברים (פרשת ואתחנן) פרק ד פסוק מא - מד

(מא) אַז יִבְדִּיל מֹשֶׁה שְׁלֹשׁ עָרִים בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה שְׁמֶשׁ: (מד) וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׁם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

17. תלמוד בבלי מסכת מכות דף י עמוד א

אוהב כסף לא ישבע כסף (אוהב מצות לא ישבע מהם) - זה משה רבינו, שהיה יודע שאין שלש ערים שבעבר הירדן קולטות עד שלא נבחרו שלש בארץ כנען, ואמר: מצוה שבאה לידי אקיימנה

שבעבורו נתקללה כשנתקלל גם האדם על חטאו. וכל פגם סופו לתקון. ע"כ מובטחים אנו בברור, שיבאו ימים שתשוב הבריאה לקדמותה, וטעם העץ יהיה כטעם הפרי, כי תשוב הארץ מחטאה, וארחות החיים המעשיים לא יהיו גורמים לחוץ בעד הנועם של האור האידיאלי, הנתמך בדרכו ע"י אמצעים הגונים, המחזיקים אותו ומוציאים אותו מן הכח אל הפועל.

24. כלי יקר בראשית (פרשת בראשית) פרק א פסוק יא

אמנם מצד שעברה ונתנה חומר גס גרמה לעשות עץ עושה פרי ולא עץ פרי ודבר זה גרם גם כן לחטא האדם אשר בסיבה זו נטה האדם אל החומריות ונפל על החטא, על כן בכל חטאת האדם תלקה הארץ ונפקד עליה עוונה כמו שיתבאר לקמן בעזר ה'.

25. תלמוד בבלי מסכת סוכה דף לה עמוד א

גמרא. תנו רבנן: פרי עץ הדר - עץ שטעם עצו ופריו שוה, הוי אומר זה אתרוג.

26. שולחן ערוך אורח חיים הלכות לולב סימן תרנא סעיף יא

צריך לחבר אתרוג ללולב בשעת נענועו ולנענע בשניהם יחד

27. בית יוסף אורח חיים סימן תרנא

אבל ה"ר מנחם מרקנ"ט כתב בפרשת אמור (ד"ה ולקחתם) צריך לסמוך האתרוג עם שאר המינים שלא להפרידה מן הבנין וסוד זה נגלה אלי בחלום בליל יום טוב הראשון של חג הסוכות בהתאכסן אצלי חסיד אחד אשכנזי שמו הרב ר' יצחק ראיתי בחלום שהיה כותב השם ביו"ד ה"א והיה מרחיק הה"א אחרונה מן השלש אותיות הראשונות ואמרתי לו מה זה עשית והשיב כך נוהגים במקומינו ואני מחיתי בו וכתבתי אותו שלם ואשתומם על המראה ואין מבין למחר בעת נטילת לולב ראיתי שלא היה מנענע רק הלולב ומיניו בלא אתרוג והבנתי פתרון חלומי וחזר בו

28. מתוך אתר ישיבה. מאמר של הרב אברהם שפירא זצ"ל

ר"י אברבנאל מסביר ששלושת הרגלים מקבילים לו: עם ישראל - פסח, לידת העם העצמאי, תורת ישראל - שבועות. וארץ ישראל - סוכות. אכן כבר הסביר הגר"א, ששתי המצוות שאדם מקיים בכל גופו, הן ישיבת סוכה וישיבת ארץ ישראל. אפילו הפעולות ה"חילוניות" / ה"אמצעיים" / העץ, כגון אכילה, שינה, והליכה הן מצוה, כשנעשים בתוך סוכה. כך גם בארץ ישראל- הפירות קדושים (ערך לאוכל, גם אם אתה לא רעב), הצבא קודש (לא רק חיוני), העבודה היא מצוה יישוב ארץ ישראל (גם אם לא יצליח להרוויח או להניב פרי רב), הדיבור היא לשון הקודש (אפילו סיפור בדיוחות!) , ואף ההליכה (לא "להגיע" אלא סתם, לטיול) והשינה בא"י הן מצוה. בכל העולם, אוכל, עבודה, צבא, דיבור, הליכה, ושינה הם "עץ", אמצעי חיוני אך לא אידיאלי. אך בארץ ישראל, יש בהן טעם ומשמעות כמו בפרי. חג הסוכות היא "תמצית" של הרעיון של ארץ ישראל, ולכן ראוי ששנן דווקא בחג האסיף, שלא רק הפרי חשוב, אלא גם ההכנות של כל השנה, ובמיוחד בארץ ישראל.

29. קהלת פרק ב פסוק י

(י) וְכָל אֲשֶׁר שָׁאָלוּ עֵינַי לֹא אֶצְלֵתִי מֵהֶם לֹא מִנְעֵתִי אֶת לְבִי מִכָּל שִׁמְחָה כִּי לְבִי שִׁמְחָה מִכָּל עֲמָלִי וְזֶה הִנֵּה חִלְקִי מִכָּל עֲמָלִי: ארבעת המינים מבטאים את המתח שיש בין המעשה לתוצאה. הלולב ההדס והערבה מדמים אילן (לולב גזע, הדס ענפים וערבה שורשים) האתרוג הוא הפרי. האדם משול לעץ השדה אך אינו משול לפרי. הפרי מבטא את התוצר אך לא את מהות הדבר. את הלולב אנו מחזיקים בימין ואת האתרוג בשמאל כדי להדגיש שעיקר השמחה של האדם באה מהדרך ולא מהתוצאה התוצאה נדרשת כדי לוודא שאנו בדרך הנכונה אך העיקר הוא העמל והיגיעה.

18. דף על הדף מסכת מכות דף י עמוד א

החפץ חיים אמר (ח"ח החדש עה"ת פ' ואתחנן) מעשיו של משה רבינו ע"ה, הם לימוד גדול לנו לעשות מצוות ד', ולא לחשוב על הפועל יוצא, כי אנו נעשה את המוטל עלינו, ומד' מענה לשון לסיים הדבר, ואנחנו נקבל שכר על העמל ועל היגיעה גרידא, וזהו ביאור המשך הפסוקים "אז יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן וגו'" (דברים ד' מ"א) "וזאת התורה אשר שם משה לבני ישראל" (שם מ"ב), שזהו הלימוד אשר שם משה לפני כל בני ישראל, שאתה תעשה את שלך, והקב"ה הוא יעשה את שלו, והשכר הוא על העמל והיגיעה, ולא על התוצאה.

תוצאה כסימן ולא כמטרה

19. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף ו עמוד ב

ואמר רבי יצחק, אם יאמר לך אדם: יגעתי ולא מצאתי - אל תאמן, לא יגעתי ומצאתי - אל תאמן, יגעתי ומצאתי - תאמן. הני מילי - בדברי תורה. אבל במשא ומתן - סייעתא הוא מן שמיא.

20. משנה מסכת אבות פרק ב משנה טז

הוא היה אומר (ר' טרפון) לא עליך המלאכה לגמור ולא אתה בן חורין ליבטל ממנה

21. מתוך מאמר של יהודית כץ

מחקר מרתק בן ארבע שלבים של קרול דואק שם את זה שחור על גבי לבן - תחילה, חילקו ילדים בני עשר לשתי קבוצות באופן אקראי. שתיהן קיבלו מבחן מאתגר אך תואם לגילם. כמעט כל הילדים הצליחו. לילדים בקבוצה הראשונה אמרו "כל הכבוד, איזה ילד/ה חכם/ה, כל כך אינטליגנטי/ת!". לילדים בקבוצה השניה (שהצליחו בדיוק באותה המידה), אמרו "כל הכבוד, השקעת כל הרבה, עבדת קשה!". בחלקו השני של המחקר נתנו לילדים לבחור בין מבחן קשה שיוכלו ללמוד ממנו לבין מבחן קל, שלא תהיה להם שום בעיה להתמודד איתו. בקבוצה הראשונה - "החכמים" - הרב המוחלט בחרו את המבחן הקל. לעומת זאת, בקבוצה השניה - "המתאמצים" - יותר מ-90% בחרו את המבחן הקשה. בחלקו השלישי של הניסוי נתנו לכלל הילדים מבחן קשה, מעל לרמת גילם ובחנו מה תהיה התגובה שלהם. קבוצת "החכמים" התייאשו מהר מאוד, זרקו את המבחן, התעצבנו והלכו. קבוצת ה"מתאמצים" השקיעה הרבה יותר זמן בפתרון, חלקם אפילו אמרו שהם נהנו לעשות אותו ("אני אוהב אתגרים!"). הדבר המעניין ביותר קרה בשלב האחרון של המחקר שבו נתנו לכל הילדים מבחן באותה רמת קושי כמו המבחן הראשון. לקבוצת "החכמים" היה ציון נמוך ב-20% לעומת המבחן הראשון. לקבוצת ה"מתאמצים" היה ציון גבוה ב-30% מהמבחן הראשון שעשו.

חטא הארץ

22. בראשית (פרשת בראשית) פרק א פסוק יא

וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים תְּדַשָּׂא הָאָרֶץ דָּשָׂא עֵשֶׂב מִזְרִיעַ זָרַע עֵץ פְּרִי עֹשֶׂה פֶּרִי לְמִינֵהוּ אֲשֶׁר זָרְעוּ בוֹ עַל הָאָרֶץ וַיְהִי כֵן:

עץ פרי - שיהא טעם העץ כטעם הפרי, והיא לא עשתה כן, אלא (פסוק יב) ותוצא הארץ עץ עושה פרי, ולא העץ פרי, לפיכך כשנתקלל אדם על עונו נפקדה גם היא על עוניה ונתקללה:

23. אורות התשובה פרק ו

מתחלת הבריאה ראוי היה טעם העץ להיות גם הוא כטעם פריו. כל האמצעים המחזיקים איזו מגמה רוחנית גבוהה כללית ראויים היו להיות מוחשים בחוש נשמתי באותו הגבה והנעם, שעצם המגמה מורגשת בו כשאנו מציירים אותה. אבל טבע הארץ, התנוודות החיים, ולאות הרוחניות כשהיא נסגרת במסגר הגופניות, גרם שרק טעמו של הפרי, של המגמה האחרונה, האידיאל הראשי, מורגש הוא בנעמו והדרו, אבל העצים הנושאים עליהם את הפרי, עם כל נחיצותם לגדול הפרי, נתעבו ונתגשמו ואבדו את טעמם. זהו חטא הארץ,

